

Co je filantropie?

Termín filantrop pochází etymologicky z řeckého *filanthropos*, což je složenina dvou slov: *fil(os)* (milující) a *anthropos* (člověk). Termín filantrop je do češtiny běžně překládán jako lidumil. Filantropie je tedy láska k člověku, lidumilnost.

Filantropie je chápána jako souhrn činností a chování, které vedou k vědomé podpoře druhých osob (jednotlivců, skupin, organizací). Liší se od altruismu, který je – jak bude podrobněji ukázáno dále – individuální iniciativou a je většinou omezen na nejbližší okolí. Filantropie se pokouší řešit problémy slabších či handicapovaných v širších souvislostech, koncepčně a má tendenci se organizovat do celého systému péče o tyto problematické skupiny. Na nejobecnější rovině je vedena snahou dosáhnout vyšší kvality života jak jednotlivce, tak celé společnosti.

Naopak, Slovník cizích slov z roku 1966 – tedy z období komunismu – vymezuje filantropii jako "lidumilnost, buržoazní způsob individuálního řešení lidské bída zaviněné kapitalistickým společenským řádem". Tento způsob pojmání a chápání filantropie naznačuje, jakým způsobem byla u nás tato oblast lidské činnosti po desetiletí prezentována, což mělo pro vnímání filantropie veřejností zhoubné následky.

Filantropie se rodí z vědomím faktické nerovnosti lidí ve společnosti - nerovnosti majetku, schopností, možností, situací zákonitých i velmi náhodných. Filantropie, zejména ve své organizované podobě, je vyjádřením snahy jednotlivců i společnosti korigovat tyto nerovnosti, a to zejména v těch oblastech, kde na to síly jednotlivce nestačí. Tradičně byl způsob tohoto korigování spjat s finanční podporou. Prvním projevem filantropie bylo almužnictví ve formě naturálií a posléze peněz.

Pojem filantropie je spjat též s pojmy příbuznými, mezi něž patří dobročinnost, mecenášství, charita, altruismus a další. Velice často bývá filantropie zaměňována za dobročinnost či charitu, pojem filantropie je však těmto pojmům nadřazen. Termín charita (z latinského *charitas* a řeckého *charis* - dík, radost) je v nejširším slova smyslu chápán ve smyslu, v němž byl používán v křesťanství. V něm je charita chápána jako nejvyšší forma lásky, která se projevuje ve vzájemné lásce mezi Bohem a člověkem a v nesobecké lásce člověka ke svým bližním. V užším smyslu je pojem charita veřejností používán jako označení pro organizovanou péči o lidi staré, opuštěné, postižené, nemocné, zraněné a vyhnané z vlasti. Někdy je slova "Charita" užíváno i jako názvu zejména katolických církevních institucí, jež se výše zmíněnými službami zabývají. Pojem charita bývá používán i jako synonymum dobročinnosti.

S pojmem filantropie je také spojen pojem a institut almužny. V křesťanství je almužna chápána jako štědrý dar chudým, a tedy jako akt lásky k bližnímu. Islám zná pojem milodarové daňové povinnosti. Institut almužny je obsažen v různých náboženstvích, a jeho funkcí je zmírňovat nedobrovolnou chudobu, případně podporovat dobrovolnou askezi (např. u žebravých řádů nebo buddhistických mnichů).

Vedle pojmu filantrop (lidumil) je často užívaným pojmem pojem mecenáš. Mecenáš je člověk, která finančně i jinak podporuje umění a vědy. Gaius Cilnius Maecenas, podle něž toto označení vzniklo, byl římský politik, bohatý a vzdělaný aristokrat, blízký přítel císaře Augusta. Proslul zejména jako příznivec a podporovatel kultury a římských básníků.

Z podstaty filantropie vyplývá, že je nositelem pozitivních hodnot, hodnot mravních, které reprezentuje, a v rámci těchto mravních standardů kultivuje celou společnost: poskytuje péči a dává naději, vede ke spolupráci a lidské pospolitosti, inspiruje k aktivním životním postojům.

Filantropie tak zvláštním způsobem spojuje jednotlivé a obecné a reprezentuje v tomto ohledu určitou podobu tohoto vztahu: na jedné straně odhaluje, jakým způsobem je jednotlivec je odkázán na společenství, jak je společnosti zavázán a jak jí má "svým způsobem" a podle "svých možností" sloužit. Na druhé straně, na rovině obecného (tedy lidského společenství), poukazuje na to, že společnost nemá jednotlivce utiskovat.

Ve filantropii se tedy projevuje zvláštní vzájemné prostředkování mezi jednotlivým a obecným, mezi jednotlivou osobou a společností. Výrazem tohoto vztahu je jednak princip solidarity, podle něhož je jedinec jako společenská bytost vřazen do celku společenství a společnosti a je jim zavázán, jednak princip subsidiarity, podle něhož je každá forma společenství vázána na blaho jednotlivců.

Koncept západoevropské moderní filantropie je navíc podpořen moderním chápáním člověka jako nositele stejných práv jako jsou práva ostatních. Sociolog Louis Dumont nazval tento politicko-sociologický koncept "rovnosti" člověka jako "Homo aequalis": "Pokud je rovnost pojímána jako zakořeněná v lidské přirozenosti a odmítána pouze zlou lidskou společností, potom jsou všichni stejní nebo dokonce identičtí a tudíž rovnoprávní, neboť zde již neexistují žádné oprávněné rozdíly v podmínkách či dokonce v druzích lidí."

V sociologických teoriích se však v minulosti objevily i takové, které podstatu filantropie jako pomoci druhému i společnosti neuznávaly. Například Adam Smith se domníval, že bude-li každý jedinec sledovat pouze svůj vlastní prospěch, budou všechny tyto výsledky společně sloužit obecnému dobru. Britští utilitaristé, jako byl například Herbert Spencer či Leslie Stephen, zastávali názor, že není rozdílu mezi "mnou" a "těmi druhými" (tedy popírali koncept rozlišení altruismu a egoismu). Podle Spencera existuje společnost pro blaho svých členů, a nikoli oni pro blaho společnosti. Utilitaristé tak spatřovali konec mravních aktivit v blahu společnosti, v realizaci sociálního organismu.

Více:

<http://filantropie.cz>

Filantropie a altruismus

Organizovaná filantropie

Klasifikace neziskových organizací dle oblasti jejich činnosti

Charakteristika neziskového sektoru a neziskových organizací

Pavlaína Kalousová, výkonná ředitelka Fóra dárců